

◀ **موضوع** **حقابه ایران از رودخانه هیرمند به چه میزان روی زندگی مردم سیستان و بلوچستان تأثیر گذار است؟** **رویکردی که طالبان نسبت به این موضوع گرفته اند به چه میزان زندگی مردم را تحت الشعاع قرار داده است؟**

اختلاف ایران و افغانستان بر سر موضوع رودخانه هیرمند مربوط به امروز نیست و ریشه تاریخی دارد. در سال ۱۲۵۰ رودخانه هیرمند را بستند و به همین دلیل یک خشکسالی بزرگ در سیستان و بلوچستان به وجود آمد که مردم سیستان با مشکلات زیاد به دشت گلستان کوچ کردند. در طول سال های گذشته هر دولتی که در افغانستان روی کار آمد با کمک کشورهای خارجی که در این کشور دخالت می کردند هر کدام روی رودخانه هیرمند سازه هایی ایجاد کردند که آبی که به ایران می رسید روز به روز کمتر می شد. به هر حال قدرت های بزرگ اعم از شوروی سابق و آمریکا همواره در افغانستان حضور داشته اند و به همین دلیل رویکردی که این کشور ها نسبت به رودخانه هیرمند داشته همواره به ضرر ایران تمام شده است. در شرایط کنونی آب رودخانه هیرمند به حداقل رسیده و آنچه به ایران می رسد برخلاف کنوانسیون های بین المللی است که در این زمینه وجود دارد. بر اساس توافقنامه ای که در سال ۱۳۵۰ بین ایران و افغانستان صورت گرفته بود قرار شده بود سالانه حداقل ۸۲۰ میلیون مترمکعب آب از هیرمند به ایران برسد. این حداقل میزان آبی بود که باید از این رودخانه به ایران می رسیده است. این در حالی است که افغانستان با توجه تحولات سیاسی و تاریخی که در این کشور رخ داده هیچ گاه به تعهد خود نسبت به ایران عمل نکرده است. البته در این زمینه دخالت کشورهای خارجی در این مسأله نیز نقش تعیین کننده ای داشته است. در نتیجه اختلافاتی که امروز بر سر موضوع هیرمند به وجود آمده ریشه تاریخی دارد و متعلق به امروز نیست.

◀ **شما به عنوان نماینده مجلس چه اقداماتی برای احقاق حقوق مردم سیستان و بلوچستان نسبت به آب رودخانه هیرمند انجام داده اید؟ آیا در مجلس این موضوع به صورت جدی مورد توجه قرار گرفته است؟**
من در این زمینه تلاش های زیادی انجام داده ام و تلاش کردم صدای مردم برای احقاق حق خود باشم. خوشبختانه تلاش های ما نتیجه داد و این موضوع به قانون تبدیل شد. در شرایط کنونی انتقال آب از دریای عمان به سیستان و بلوچستان به قانون تبدیل شده و مسائلی مانند حقابه رودخانه هیرمند که مرتبط به تأمین آب مردم سیستان و بلوچستان است به صورت جدی در دستور کار

مشکل حقابه ایران از رودخانه هیرمند

مشکل امروز نیست و در طول سال های

گذشته همواره مطرح بوده است. به

همین دلیل باید مسئولان کشور و

استان راهکار دیگری برای مسأله آب

سیستان و بلوچستان پیدا می کردند

که متأسفانه این اتفاق تاکنون رخ

نداده است. در سال های اخیر کسانی

که مسئول این موضوع بوده اند آن

را فراموش کرده اند و راهکار موثری

برای آن پیدا نکرده اند. در چنین

شرایطی بوده که روز به روز خود را به

رودخانه هیرمندی وابسته کرده ایم که

در بالادست قرار داشته و افغانستان

می توانسته روی آن تأثیر بگذارد

مجلس قرار گرفته است. البته اغلب مسائلی که پیرامون وضعیت آب سیستان و بلوچستان قرار دارد مربوط به سوء مدیریت داخلی است و ارتباطی به بیرون از کشور ندارد. به هر حال مشکل حقابه ایران از رودخانه هیرمند مشکل امروز نیست و در طول سال های گذشته همواره مطرح بوده است. به همین دلیل باید مسئولان کشور و استان راهکار دیگری برای مسأله آب سیستان و بلوچستان پیدا می کردند که متأسفانه این اتفاق تاکنون رخ نداده است. در سال های اخیر کسانی که مسئول این موضوع بوده اند آن را فراموش کرده اند و راهکار موثری برای آن پیدا نکرده اند. در چنین شرایطی بوده که روز به روز خود را به رودخانه هیرمندی وابسته کرده ایم که در بالادست قرار داشته و افغانستان می توانسته روی آن تأثیر بگذارد. اتفاق اخیر نیز ریشه در سیاست های آمریکا در این کشور دارد. در سال های گذشته که بند کمال خان وجود نداشت ما در حدود ۴ میلیارد مترمکعب آب داشتیم. این در حالی است که در دو سال گذشته میزان ورودی آب رودخانه هیرمند به ایران بسیار کاهش پیدا کرده و به رقم ناچیزی رسیده است.

◀ **افغانستان چگونه مانع از ورود آب رودخانه هیرمند به ایران می شود؟**

افغانستان به شکل های مختلف آب را منحرف می کند تا به ایران نرسد. یکی از این راه ها این است که آب رودخانه را به شوره زارهایی منحرف می کنند که هیچ خاصیتی ندارد، اما اجازه نمی دهند این آب به ایران برسد. در سال گذشته بیش از دو میلیارد مترمکعب در این کشور سیل شده است. واقعیت این است که طالبان آب را به روی مردم سیستان و بلوچستان بسته است. به نظر می رسد طالبان قصد دارد با ایران بازی کند و به دنبال فریب مسئولان ایرانی هستند. دلیل اصلی این موضوع نیز این است که طالبان اراده ای از خود ندارد و بلکه این قدرت های خارجی هستند که با تحریک آنها تلاش می کنند ایران را تحت فشار قرار بدهند. متأسفانه برخی مسئولان نیز فریب طالبان را می خورند. این مسئولان وظیفه اصلی خود را نسبت به آب مردم سیستان و بلوچستان انجام نمی دهند. اگر وضعیت آب منطقه سیستان و بلوچستان به همین صورت باقی بماند و راه حل اساسی برای آن پیدا نشود احتمال افزایش کوچ مردم به مناطق دیگر کشور وجود دارد.

◀ **آقای رئیس در سفری که به سیستان و بلوچستان داشتند نسبت به این موضوع به طالبان هشدار دادند. این هشدار را به چه میزان تأثیر گذار می دانید؟**

آقای رئیس در سفری که به سیستان و بلوچستان داشتند به طالبان در این زمینه هشدار دادند که من درود به شرف ایشان می فرستم و معتقدم اتفاق خوبی در این سفر رخ داد. در زمانی که آقای اردکانیان، وزیر نیرو و آقای ظریف وزیر امور خارجه بودند و چه در شرایط کنونی که آقای امیرعبدا..یان وزیر امور خارجه است ما در جلسات متعددی با داشتن مطالبات مردم سیستان و بلوچستان اعم از حقابه آب رودخانه هیرمند و انتقال آب از دریای عمان به سیستان و بلوچستان را پیگیری کرده ایم. این در حالی است که هنوز اقدام موثری در این زمینه انجام نشده است. متأسفانه مسئولان به جای اینکه از ظرفیت های داخلی برای تأمین آب مردم سیستان و بلوچستان استفاده کنند زندگی مردم را به رودخانه هیرمند گره زده اند که این موضوع نیز تاکنون برای ما فایده ای ندارد و همواره محل مناقشه و تنش بوده است.

◀ **طالبان نسبت به هشدار آقای رئیس واکنش نشان دادند و با موضعی حق به جانب عنوان کردند چنین اظهاراتی از مقامات ایرانی تکرار نشود. دیدگاه شما در این زمینه چیست؟**

طالبان در حد و اندازه ای نیست که بخواید نسبت به ایران واکنش بدهد. در واقع اربابانی که اینها را سرکار آورده اند به آنها دیکته می کنند که چنین واکنشی نسبت به ایران داشته باشند. طالبان را چه کسانی به وجود آورده و چه کسی آنها را به قدرت رسانده است؟ همه می دانند که طالبان بدون حمایت های آمریکا نمی توانست به قدرت برسد. ما باید حقابه رودخانه هیرمند را دنبال کنیم که

ناصر فکوهی:

طالبان در حد و انداز های نیست که

بخواید نسبت به ایران واکنش بدهد.

در واقع اربابانی که اینها را سرکار

آورده اند به آنها دیکته می کنند که چنین

واکنشی نسبت به ایران داشته باشند.

طالبان را چه کسانی به وجود آورده

و چه کسی آنها را به قدرت رسانده

است؟ همه می دانند که طالبان بدون

حمایت های آمریکائی توانست به

قدرت برسد. ما باید حقابه رودخانه

هیرمند را دنبال کنیم که می کنیم. با

این وجود انتقال آب از دریای عمان

به سیستان و بلوچستان که در

اختیار طالبان و آمریکان نیست و به

سوء مدیریت داخلی باز می گردد

می کنیم. با این وجود انتقال آب از دریای عمان به سیستان و بلوچستان که در اختیار طالبان و آمریکا نیست و به سوءمدیریت داخلی باز می گردد. ما باید همزمان این دو رویکرد را جلو ببریم نه اینکه همه چیز را به رودخانه هیرمند گره بزنیم که دستاوردی نیز برای ما نداشته است. در طول سال های گذشته ما در مجلس فریاد می زدیم که به داد مردم سیستان و بلوچستان برسید اما هنوز مردم با چالش های مهمی در زندگی خود مواجه هستند. انتقال آب از دریای عمان به سیستان و بلوچستان به قانون تبدیل شده و دولت موظف است این کار را انجام دهد. سوال این است که چرا دولت در این زمینه اقدام موثری انجام نمی دهد؟ چرا ما از فرصت های داخلی برای بهتر شدن زندگی مردم استفاده نمی کنیم؟ بهتر بین راه این است که ما این چند پروژه را به صورت همزمان جلو ببریم تا همه هزینه های کمتری پرداخت کنیم و هم اینکه بتوانیم در زمینه احقاق حقوق مرزی و بین المللی خود به نتیجه برسیم. در چنین شرایطی اگر یکی از گزینه ها به نتیجه نرسید ما گزینه های دیگری نیز در اختیار داشته باشیم. در چنین شرایطی زندگی مردم تحت تأثیر قرار نمی گیرد. من در این زمینه به دولت انتقاد دارم. البته این انتقاد را نسبت به دولت آقای روحانی نیز داشتم. دولت باید فکر عاجلی برای وضعیت زندگی مردم سیستان و بلوچستان کند.

◀ **تنش آبی بین ایران و طالبان به چه میزان از این ظرفیت برخوردار است که به یک تنش سیاسی تبدیل می شود؟**

ما به دنبال حقابه خود از رودخانه هیرمند هستیم و بر اساس توافقنامه ای که صورت گرفته سالانه باید ۸۲۰ میلیون مترمکعب آب به ایران برسد. این در حالی است که در سال های اخیر این اتفاق رخ نداده و مسئولان افغانستان به شکل های مختلف از این موضوع شانه خالی می کنند. به هر حال طالبان باید این نکته را در نظر داشته باشد که ایران از توانایی ها و ابزارهایی برخوردار است که در صورت افزایش تنش ها شرایطی رقم خواهد خورد که به سود طالبان نخواهد بود. به دنبال تنش سیاسی با هیچ کشوری از جمله طالبان نیستیم. ما به دنبال حقابه خود هستیم و از این موضوع نیز کوتاه نمی آییم. بهتر است طالبان در رفتار خود در این زمینه تجدیدنظر کنند و شرایطی فراهم شود که حقابه ایران از رودخانه هیرمند که روی زندگی مردم منطقه سیستان و بلوچستان تأثیر گذار است به دست مردم برسد. این جزئی از حقوق مردم سیستان و بلوچستان است و ما امیدواریم با تدابیری که اندیشیده خواهد شد این موضوع در آینده محقق شود.

به نظر من ریشه اساسی در نبودن یک

راه حل ساده برای مشکلاتی است که به

دلیل سیاست گذاری های نادرست در طول

سال های متمادی و ترکیب شدن این امر با

فساد و نفوذ بیرونی اتفاق افتاده است. اگر

خواسته باشیم بر دو دلیل عمده تأکید کنم،

نخست نذاست کاری است. مدیریت هایی در

سطح کشور مادر حد مدیریت سیستم های

روستایی باقی مانده اند.

گویب مدیران شهری و کشوری مادر حال

مدیریت کردن بر چند روستای کوچک

و بزرگ هستند. پیچیدگی های مدرنیته

برای شان بیگانه است

نگره

چالش های حقابه هیرمند

نمایندگان سیستان و بلوچستان: به ادعای افغانستان
بی اعتمادیم

این روزها موضوع سفر سیدابراهیم رئیسی، رئیس جمهور به سیستان و بلوچستان و پیگیری حقابه ایران از سرچشمه آن یعنی هیرمند که در یکی از کشورهای همسایه شرقی قرار دارد، به یکی از اصلی ترین موضوعات رسانه ای و دیپلماسی تبدیل شده است. اگرچه در سال های قبل نیز دولت های مختلف بر موضوع اخذ حقابه ایران از افغانستان تأکید داشتند، اما این برای نخستین بار بود که یک رئیس جمهور با قاطعیت موضوع حقابه را دولت مرکزی کابل مطالبه و نسبت به عدم همکاری از سوی حکومت مذکور، هشدارهای لازم را صادر می کند.

خودداری طرف افغانستانی از اعطای حقابه ایران از هیرمند در حالیست که دو کشور از دهه ۵۰ شمسی (معاهده ۱۳۵۱) با یکدیگر تفاهم نامه اختصاص ۲۶ مترمکعب در ثانیه از آب رودخانه هیرمند به ایران را به امضا رسانده اند که این قرارداد همچنان به قوت خود باقی است. براساس این معاهده، حقابه ایران ۲۶ مترمکعب در ثانیه برای سال های معمولی و نرمال آبی است. در این معاهده سال معمولی و نرمال ای تعریف شده که بر این اساس یک سال نرمال آبی در حوضه در یایی هیرمند چیزی حدود ۵۶ میلیارد متر مکعب است.

براساس محاسبات انجام شده، حقابه ایران سالانه به ۸۲۰ میلیون مترمکعب می رسد. حکومت فعلی افغانستان در پاسخ به هشدار رئیس جمهور مدعی شده است که حقابه ایران را به رسمیت می شناسیم اما در حال حاضر هیرمند آبی ندارد که به ایران بدهیم و میزان بارش ها در سرچشمه این رودخانه کاهش یافته است. اما برآوردها و نیز تصاویر دریافتی از ماهواره خیام چیزی برخلاف ادعای دولت کابل را اثبات می کند؛ بر اساس اطلاعات ماهواره ای در فاصله سال های ۱۹۸۲ تا ۲۰۱۶ میلادی، میزان بارندگی فصلی و سالانه در حوضه آب ریز هیرمند و نیز میزان بارش فصلی و سالانه در بالادست سد کجکی (ایستگاه دهرآود) که به استاد بند «ج» معاهده ایران و افغانستان به عنوان مبای تعیین سال نرمال، مافوق نرمال و کمتر از نرمال لحاظ می شود، افزایش داشته است.

❖ واکنش نمایندگان

نماینده مردم زابل در مجلس در این رابطه اظهار کرد: برای نخستین بار بعد از سال ۵۱ بود که رئیس جمهور ایران و مسئول رسمی کشور چنین قاطعانه مسأله حقابه را به طرف مقابل متذکر شد. محمد سرگزی افزود: پیش از سفر رئیس جمهور به سیستان و بلوچستان، حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه کشورمان نشستی با سرپرست وزارت امور خارجه افغانستان برگزار کرده که در آن نشست طرف مقابل اعلام کرده بود حقابه ایران از هیرمند را به رسمیت می شناسیم. نماینده مردم زابل در مجلس گفت: این رسم مروت نیست و وقتی بیش از هفت میلیون تنش افغان در ایران زندگی می کنند، چنین رفتار خلاف مروت از ناحیه هیات حاکمه افغانستان صورت بگیرد. عضو مجمع نمایندگان استان سیستان و بلوچستان یادآور شد: تصاویر ماهواره ای نشان می دهد پشت سد کجکی آب وجود دارد و بیانیه هیات حاکمه طالبان پس از سخنان رئیس جمهور از نظر ما مردود و مورد پذیرش نیست. در همین ارتباط اسماعیل حسین زهی، نماینده مردم خااش با تأکید بر اینکه آنچه برای مردم سیستان و بلوچستان مهم است این است که توافقنامه موجود میان دو کشور اجرایی شود تصریح کرد: وزارت نیرو قرار است کارگروهی برای صحت سنجی ادعای دولت کابل مبنی بر کم آبی هیرمند تشکیل دهد؛ ما به ادعای طرف مقابل اعتماد نداریم و باید برای کارگروه ایرانی، انحراقات از سد کجکی و نهرهایی که بر سر راه هیرمند که به ایران وارد می شود، محرز شود. وی با بیان اینکه امیدواریم طرف مقابل به دستور رئیس جمهور کشورمان مبنی بر متعهد بودن به پروتکل حقابه سیستان و بلوچستان از هیرمند تمکین کند، افزود: در صورت اجرای این معاهده شهرهای شمالی و مرکزی سیستان و بلوچستان می توانند به بخشی از مشکل کم آبی منطقه فائق شوند؛ نمایندگان این استان از رئیس جمهور برای جدیت در پیگیری این موضوع تشکر می کنند. حسین زهی یادآور شد: تنش آبی در بیشتر شهرهای سیستان و بلوچستان بیداد می کند؛ خاش با ۱۵۰ هزار نفر جمعیت در میانه استان با تنش شدید آبی روبه روست و حتی به برخی محلات این شهر آبسانی نشده است. همچنین حسینعلی شهریار، رئیس کمیسیون بهداشت و درمان و نماینده مردم زاهدان در مجلس شورای اسلامی به ایرنا گفت: اختار رئیس جمهور درباره حقابه رودخانه هیرمند بسیار جدی بود و هیات حاکمه افغانستان هرچه سریعتر باید اجازه بازدید کارشناسان آب ایران از سد کجکی را صادر کند. وی اظهار داشت: رئیس جمهور با توجه به مشکلات عمده ای که سالهاست مردم سیستان رنج می برند و الان وضع به جایی رسیده که مشکل برای آب خوردن هم دارند و موضع گیری رئیس جمهور در رابطه با حقابه جدی بود که قابل تقدیر است.

وی ادامه داد: واقعا جمهوری اسلامی ایران همیشه به افغانستان و برادران افغانستانی به چشم برادر نگاه کرده و دلیل آن این است که بین تا هشت میلیون نفر اتباع این کشور در ایران زندگی می کنند. نماینده مردم زاهدان در مجلس گفت: اتباع افغانستانی همچون شهروندان ایرانی از خیلی از خدمات جمهوری اسلامی ایران بدون هیچ گونه تبعیضی استفاده می کنند ولی متأسفانه هیات حاکمه افغانستان کم لطفی کرده و حقابه سیستان را نمی دهد. وی تصریح کرد: وضعیتی که فعلا اتفاق افتاده و خیلی از این افراد ادعای مسلمانی و برادری با ما دارند و این خیلی بعید و به دور از مروت است که آب را از برادران مسلمان خودشان دریغ کنند.

شهریار بیان کرد: ما از رودخانه هیرمند یک حقابه قانونی داریم و طبق معاهده سال ۱۳۵۱ که بین دولت وقت ایران و افغانستان به امضا رسید آنان متعهد شدند که سالانه ۸۲۰ میلیون مترمکعب آب به ایران بدهند.

برخوردشان با قدرت سیاسی به دلیل عدم برآورد شدن مطالبات می انجامید. از این لحاظ میزان خشونت های اجتماعی که حاکم را درگیر می کرد رو به فزونی می گذاشت بنابراین باید دقت داشت که خشونت اجتماعی اصولا در دوران پیشامدرن و دولت مدرن به یک گونه در جامعه نه وجود داشت و نه قدرت حاکم را درگیر می کرد. هر اندازه به دوران جدید و امروز نزدیک تر می شدیم، انتظار از دولت های حاکم، ولو دولت های غیردموکراتیک آن بود که امنیت مالی و جانی اتباع شان را بیشتر و بهتر تأمین کنند. حاکم باستانی اگر بی کفایت بود، عموما به دست یکی از نزدیکان یا حاکم بیگانه سرنگون می شد اما حاکم مدرن بای کفایتی خود به شورش و اعتراضات خشونت آمیزی دامن می زد که هدف آن ها خود او بودند. حال وقتی این دو موقعیت را با شرایط کشورهای توسعه یافته کنونی (استعمارگران پیشین) و کشورهای در حال توسعه (مستعمرات پیشین) انطباق دهیم، می بینیم این مسئولیت و وظایف حاکمان بوده که دائما بیشتر می شده. این آنها بوده اند که دائم باید خود را در موقعیت کاردانی و کارایی بالاتری قرار دهند چون درغیر این صورت چه از داخل خود حاکمیت و چه از بیرون آن تهدید می شدند. روشن است که این وضعیت برای حاکمان جدید قابل تحمل نبود، زیرا آنها هم همچون بسیاری از مردم بیشتر تمایل به سودجویی برای خود داشتند.

◀ **سود برخی از اعمال خشونت چیست؟**

به نظر من ریشه اساسی در نبودن یک راه حل ساده برای مشکلاتی است که به دلیل سیاست گذاری های نادرست در طول سال های متمادی و ترکیب شدن این امر با فساد و نفوذ بیرونی اتفاق افتاده است. اگر خواسته باشیم بر دو دلیل عمده تأکید کنم، نخست نذاست کاری است. مدیریت هایی در سطح کشور ما در حد مدیریت سیستم های روستایی باقی مانده اند. گویب مدیران شهری و کشوری ما در حال مدیریت کردن بر چند روستای کوچک و بزرگ هستند. پیچیدگی های مدرنیته برای شان بیگانه است.

